

Inhoudsopgave

Abstract	4
Inleiding	5
1. Terug in de tijd: in debat over immigratie, integratie en de nationale identiteit	9
1.1 Een goed begin	9
1.2 De eerste negatieve geluiden	10
1.3 De opkomst van het populisme	11
2. Nationalisme en Identiteitspolitiek	13
2.1 De totstandkoming van een identiteit	13
2.2 Macht en de media	14
3. Een transformerend medialandschap	17
3.1 Van een zuilenmaatschappij naar een netwerkmaatschappij	17
3.2 Medialogica	18
4. Kritische discoursanalyse	20
4.1 De kritische discoursanalyse van Fairclough	20
4.2 Fairclough's driedimensionale model	21
5. Het debat over Mauro in een notendop	24
5.1 Framen en her-framen van links	25
6. Verantwoording van het casusmateriaal	26
7. Resultaten analyse	28
7.1 PAUW EN WITTEMAN: 26 oktober 2011	28
7.1.1 Tekstuele dimensie	28
7.1.2 De discursieve praktijk	30
7.1.3 De sociaal-culturele praktijk	31
7.2 PAUW EN WITTEMAN: 28 oktober 2011	32
7.2.1 Tekstuele dimensie	32
7.2.2 De discursieve praktijk	34
7.2.3 De sociaal-culturele praktijk	35
8. Conclusie	37
Bibliografie	

Abstract

The objective of this thesis is to examine which specific role the media can have in creating identities and groups in a debate. Case study is the debate about the young asylum seeker Mauro that took place in the autumn of 2011. With the use of the discourse analysis method from Norman Fairclough television broadcasts are analyzed. Concepts like identity politics, a transformed media landscape and framing are taken into account in this research. In a broader view this thesis concerns the power relations between politics and media and the effects these structures have on the view on the social world of citizens.

Keywords: Mauro, discourse analysis, media debate, national identity, framing.

Inleiding

In september 2011 verscheen de asielzaak van Mauro voor het eerst in de media. Na jarenlang procederen besloot de van oorsprong Angolese jongen een brief naar minister Leers te schrijven met het dringende verzoek of hij 'alsjeblieft in Nederland mocht blijven.'¹ Aanvankelijk leek het er nog rooskleurig uit te zien voor de jongen. Minister Leers die eerst nog van plan was om voet bij stuk te houden en Mauro uit te zetten ondervond weerstand van zijn eigen partij maar vooral van de oppositiepartijen. De minister beloofde te zoeken naar 'een passende oplossing.'² Het duurde niet lang voordat de media lucht van de zaak kreeg en vanaf dat moment ontstond er een ware mediahype rondom de Limburgse Angolees. Deze mediahype kenmerkte zich door de 'plotselinge, mediabrede, snel piekende nieuwsgolf die ontstond.'³ Deze nieuwsgolf was voor een groot deel een gevolg van zichzelf versterkende processen bij de nieuwsproductie. 'Nieuws genereerde niet alleen vervolgnieuws maar had ook maatschappelijke gevolgen wat ook weer nieuws opleverden.'⁴

Leers' zoektocht naar een passende oplossing werd, met dank aan de media, door heel Nederland op de voet gevolgd. Mauro zat verschillende keren aan tafel bij PAUW EN WITTEMAN, maar ook DE WERELD DRAAIT DOOR, HART VAN NEDERLAND het RTL4- en NOS JOURNAAL, kranten en dagbladen besteedden veel aandacht aan de zaak. In totaal publiceerden de Nederlandse media van 26 oktober tot en met drie november meer dan tweehonderd artikelen en items in televisieprogramma's over de zaak Mauro.⁵ 'Mauro is gewoon een Limburgse jongen die niets te zoeken heeft in Angola' was het argument van velen en de media leek zich hier bij aan te sluiten.⁶ Van een objectieve en rationele verslaggeving leek geen sprake meer en zowel binnen het politieke, media en publieke debat schroomden men niet om expliciete uitspraken over de zaak te doen. Nederland leek gedurende de zaak uit twee kampen te bestaan. Ofwel je was voor het verlenen van asiel aan Mauro of je was tegen. Onderwerp van debat was niet zo zeer het asielbeleid *an sich* maar de

¹Kolk, van der Thomas. 2011. De zaak-Mauro, het nieuwste hoofdpijndossier van Leers.

Volkskrant. Geraadpleegd op 9/01/12

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/2991940/2011/10/26/De-zaak-Mauro-het-nieuwste-hoofdpijndossier-van-Leers.dhtml>

² Ibidem

³ Vasterman, Peter. 2004. *Mediahype*. Amsterdam: Askant. P. 24

⁴ Ibidem

⁵ Ruigrok, Nel. 2011. Media-aandacht: Hulp of Hindernis? Onderzoek naar de media-berichtgeving over Mauro Manuel. *Nieuwsmonitor*. Geraadpleegd op 14/01/12

http://nieuwsmonitor.net/p/4/Methoden_van_onderzoek

⁶ Ibidem

individuele casus van Mauro die ook letterlijk het lijdend voorwerp in het debat was. Men vroeg zich af waarom Mauro geen Nederlands identiteitsbewijs, het papiertje wat Mauro symbolisch zou insluiten in de Nederlandse natie, kon krijgen ondanks dat hij een 'echte' Nederlander was.

De media namen actief deel aan het debat. Als aasgieren op een prooi stortten zij zich op de zaak waarin daders werden aangewezen en een slachtoffer werd gecreëerd. Maar wat was de achterliggende gedachte achter deze grote belangstelling. Een zaak zoals deze is stuitend maar niet nieuw. Waarom leidde juist deze zaak tot mobilisatie van het publiek dat massaal actie ging voeren? Hebben de media dit in de hand gewerkt? Geredeneerd zou kunnen worden dat door hun massale berichtgeving over de zaak zij ophef creëerden welke door het publiek werd overgenomen. Het moge in ieder geval duidelijk zijn dat alle direct betrokkenen gedurende het debat allemaal een rol toegewezen kregen. Fungeerde de media hier als instrument van de deelnemers van het debat of misschien ook wel als actor? Dit proces zal in deze thesis onderzocht worden aan de hand van de volgende vraagstelling:

Hoe worden groepen en identiteiten geconstrueerd in het mediadebat rondom Mauro?

Aan de hand van de vraagstelling wordt er een literatuuronderzoek opgezet. Voordat er dieper op het debat rondom Mauro word in gegaan zal eerst de verloop van het debat over immigratie en integratie van de jaren zeventig tot nu beschreven worden om een beter inzicht te krijgen binnen welke dominante discoursen er in de afgelopen jaren gesproken is over nieuwkomers en de multiculturele samenleving. In het tweede gedeelte van dit onderzoek zal de zogenaamde democratisering van het debat⁷, veroorzaakt door een transformerend medialandschap, besproken worden. In dit nieuwe medialandschap komt de burger vooral via de media met de politiek in aanraking waardoor de rol van de media in politieke debatten verandert. Contextueel inzicht hierin is van belang om de rol van de media in het debat over Mauro te begrijpen.

Het onderzoek zal uitgevoerd worden tegen de achtergrond van twee theoretische kaders. Eerst wordt er toelichting gegeven aan het begrip identiteitspolitiek. Het

⁷ Engelsdorp Gastelaars, van Hugo. 2006. De media en hun verantwoordelijkheid: het rapport 'Medialogica' van de RMO. *Villa Media*. Geraadpleegd op 2/04/12
<http://www.villamedia.nl/journalist/n/kwaliteit/medialogica.shtml>.

theoretisch concept over nationalisme van Benedict Anderson dient hiervoor als vertrekpunt.

Vervolgens zal er, om te achterhalen op welke manier de media berichtten over de zaak, zij constructie gaven aan identiteiten, de rol die de media speelden in het debat en wat voor een effecten dit teweeg bracht, een analyse uitgevoerd worden binnen het perspectief van de kritische discoursanalyse ofwel Critical Discourse Analysis (CDA) van Fairclough. Binnen de school van discoursanalyse ziet men taal als een sociale praktijk waarbij de context van taalgebruik van wezenlijk belang is. De sociale praktijk van een discours verwijst naar de macht die een tekst kan uitoefenen.⁸ In een mediatekst heeft de zender de macht om een discours te creëren en zo het beeld van de sociale werkelijkheid van een grote groep ontvangers te beïnvloeden. Binnen het discours wordt op deze wijze een dominante ideologie uitgedragen wat betekent dat er ook sprake is van een ondergeschikte structuur. Bij het uitvoeren van een discoursanalyse is er op deze manier altijd sprake van het bloot leggen van dergelijke machtsverhoudingen en ideologieën. Het blootleggen van dergelijke structuren verbindt de kritische discoursanalyse met het theoretisch kader van Benedict Anderson over de nationale identiteit die ook structuren blootlegt door te kijken naar de relatie tussen media en samenleving.

Na verdere uiteenzetting van het theoretisch raamwerk zal het verloop van het debat rondom Mauro in behandeling worden genomen. Tot slot zal er worden over gegaan op het uitvoeren van een kritische discoursanalyse van het casusmateriaal.

Omdat het hier om een kleinschalig onderzoek gaat omvat het casusmateriaal slechts een klein deel van debat. Het betreft twee uitzendingen van PAUW EN WITTEMAN. De uitzending van 26 oktober 2011 en de uitzending van 28 oktober 2011, beide uitgezonden door de VARA. De eerste genoemde uitzending van PAUW EN WITTEMAN is uitgezonden in de laatste fase van het debat. Minister Leers heeft zojuist besloten dat hij een studievizum als laatste optie ziet. Ook de uitzending van 28 oktober is uitgezonden in de beslissende fase van het debat. Op 29 oktober zal het CDA-congres plaatsvinden en ondanks dat er door Leers eigenlijk al uitsluitel is gegeven over Mauro's toekomst in Nederland wordt er in de uitzending toch nog hoopvol naar het CDA-congres uitgekeken, waarvan men hoopt dat dit tot terugkeer op het besluit zal leiden.

⁸ Wodak, Ruth en Michael Meyer. 2009. *Methods of critical discourse analysis*. Londen: Sage Publications Ltd, 2^e ed. P. 5-6.

De keuze is op dit casusmateriaal gevallen omdat het een duidelijk beeld schetst van de ontwikkeling van traditionele media die zichzelf een andere rol toebedelen dan men van hen gewend is: van objectiviteit is weinig sprake, in plaats daarvan nemen zij een stelling in. Daarnaast besteedde het actualiteitenprogramma PAUW EN WITTEMAN bijzonder veel aandacht aan de zaak. Tussen 22 september en twee oktober 2011 werd de zaak meerdere malen aangehaald in de show. Toen op 26 oktober 2011 duidelijk werd dat er aan Mauro geen asiel verleend zou worden was Mauro zes dagen achtereen onderwerp van gesprek in het programma.

De kritische discoursanalyse is van oorsprong een tekstgeoriënteerde analyse waar gekeken wordt naar de dialectische relatie tussen discours en aspecten van sociale praktijken.⁹ Een discours krijgt vorm door taal maar ook door visuele aspecten en non-verbale tekens die het medium televisie ook uitdraagt. Om deze reden reken ik mijn casusmateriaal geschikt voor de analyse.

⁹ L. Philips en M. Jørgensen. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Londen: Sage. P.65.

1. Terug in de tijd: in debat over immigratie, integratie en de nationale identiteit

De asielzaak van Mauro was tekenend voor het politieke debat van de afgelopen tien jaar. Huidige opinies over het asielbeleid, die nauw samenhangen met opinies over immigratie en de multiculturele samenleving, staan in schril contrast met opinies die men enkele decennia geleden had.

1.1 Een goed begin

In de jaren zeventig staat het migratiebeleid in haar kinderschoenen. Men ging er eigenlijk vanuit dat de arbeidsmigranten terug zouden keren naar het land van herkomst en het beleid werd dus ook opgesteld met het oog op deze aanname. Regelgeving kenmerkte zich door het behoud van de eigen culturele identiteit voorop te stellen en vraagt de migrant zich niet aan te passen maar 'in te passen' in de Nederlandse cultuur.¹⁰ Deze visie is een voortvloeiende uit de oorlogsjaren die nog zo vers in het collectieve geheugen gegrift waren. De gevolgen van racisme en uitsluiting waren iedereen bekend. Het werd dan ook als humaan en juist gezien om nieuwkomers de ruimte te gunnen voor het behouden van eigen rituelen en gebruiken. In het dominante discours van de jaren zeventig, maar ook van de jaren tachtig werd de multiculturele samenleving als ideaal beschouwd. Het dominante discours kenmerkt zich in deze jaren door haar tolerantie ten opzichte van etnische minderheden. In de jaren tachtig begint men wel in te zien dat een grote groep migranten niet meer terug zal keren naar het land van herkomst maar zich voor goed in Nederland zal vestigen. Tolerantie ten opzichte van migranten is nog steeds het *key word* maar men vindt wel dat 'de beleving van cultuur moet passen binnen de grenzen van de grondwet'.¹¹

In 1981 vindt de VVD dat 'er ruimte moet zijn voor de ontwikkeling van de eigen cultuur- en identiteitsbeleving'¹² en stelt het CDA in 1982: 'Wezenlijk is dat de culturele minderheden in staat worden gesteld hun eigen identiteit te beleven'.¹³ Het behoud van de eigen culturele identiteit en het 'meedoen' aan de Nederlandse samenleving wordt in de jaren tachtig door beleidsmakers beschouwd als twee dingen die elkaar niet uit hoeven te sluiten. Culturele verschillen worden gezien als

¹⁰ Slegers, Fleur. 2007. *In debat over Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press. P.15.

¹¹ Ibidem. P. 16.

¹² Ibidem. P. 16.

¹³ Ibidem. P. 16.

een verrijking van de samenleving en het behoud van de eigen identiteit als 'bevorderend voor de emancipatie van minderheden'.¹⁴

1.2 De eerste negatieve geluiden

In de jaren negentig was er sprake van een omslag van dit dominante discours. Frits Bolkenstein, voorman van de VVD, start dan het debat over integratie en de multiculturele samenleving. Bolkenstein zet zich af tegen het idee van integratie met behoud van eigen identiteit. Hij is van mening dat de islam niet in te passen is in de Nederlandse samenleving: een samenleving die 'essentiële liberale waarden als de scheiding tussen kerk en staat, de vrijheid van meningsuiting en verdraagzaamheid eigen is'.¹⁵ 'Een beschaving die deze beginselen in ere houdt staat hoger dan een samenleving die dat niet doet' aldus Bolkenstein.¹⁶ Om zijn standpunten over te brengen zoekt hij de media (kranten) op.¹⁷ Het debat over minderheden staat vanaf dat moment niet alleen op de politieke agenda maar ook op de publieke agenda. Het dominante discours dat in de jaren zeventig en tachtig overheerste verandert zo langzaam in een dominant discours waarin de problemen van de multiculturele samenleving aangekaart *mogen* worden. Migranten worden zelf verantwoordelijk gehouden voor hun integratie. De focus in het debat over integratie ligt in de jaren negentig over het algemeen toch meer op de economische positie en inburgering van de migranten dan op de culturele inburgering. Bolkenstein kan beschouwd worden als initiator van een debat over integratie en de Nederlandse identiteit. De eerste negatieve geluiden klinken er wel in de jaren negentig maar het dominante discours blijft dan vooralsnog dat men zich tolerant moet op stellen ten opzichte van nieuwkomers.

Met het artikel 'Het multiculturele drama' wat in 2000 in het *NRC Handelsblad* werd geplaatst laait de discussie rondom immigratie weer op. PvdA-lid Jaap Scheffer schrijft in dit artikel over het falen van de multiculturele samenleving.¹⁸ Onderwerpen zoals criminaliteit, spanningen tussen culturen, het hoge aantal vroegtijdige schoolverlaters en werkeloosheid komen aan bod in zijn betoog. Het ideaal van integratie met behoud van de eigen identiteit wordt door hem afgewezen en hij verwijt de politiek een onverschillige houding ten opzichte van integratieproblemen. Scheffer zag de oplossing voor het integratieprobleem in het versterken van de 'zwakke' Nederlandse identiteit. Wanneer de Nederlandse

¹⁴ Ibidem. P. 16.

¹⁵ Ibidem. P. 16.

¹⁶ Ibidem. P. 18.

¹⁷ Ibidem. P. 17.

¹⁸ Ibidem. P. 18.

taal en cultuur sterker gedefinieerd zouden worden zou het voor nieuwkomers duidelijk worden in wat voor een samenleving zij moesten integreren.¹⁹ Het artikel van Scheffer zorgde ervoor dat de discussie over de multiculturele samenleving volop werd gevoerd in het publieke debat, en ook in het politieke debat werd de multiculturele samenleving ter discussie gesteld. De toon van het debat werd duidelijk negatiever.

1.3 De opkomst van het populisme

In 2002 uitte ook Pim Fortuyn zijn onvrede over de multiculturele samenleving. Fortuyn schuwde het gebruik van emoties in het debat niet en richtte zich tot de 'gewone' burger.²⁰ Hij vond dat culturele verschillen meer aandacht moesten krijgen in het politieke debat. Vanaf het moment dat Fortuyn zijn visie op de problematiek rondom de multiculturele samenleving ging uitdragen is het idee van het disfunctioneren van de multiculturele samenleving algemeen gedachtegoed geworden in het politieke debat, en het rechtspopulisme een nieuwe stroming binnen de politiek.

Het populisme kenmerkt zich door de afkeer die men voelt ten opzichte van de 'ander'. Ook protesteren de populistten tegen achterkamertjespolitiek en koesteren ze 'de wens om de macht terug te geven aan het "gewone" volk'.²¹ Met het volk doelt men hier op de 'oorspronkelijke gemeenschap als homogene en harmonieuze omgeving'.²² Het behoud van de nationale identiteit en het weren van invloeden van immigranten vormen belangrijke speerpunten voor hun protest. De aanwezigheid van andere culturen lijkt steeds meer een reden tot reflectie op de eigen, Nederlandse, cultuur en identiteit waarbij de andere culturele identiteit inferieur is aan de Nederlandse.²³

In het debat, aangevoerd door Fortuyn werd voor het eerst massaal getolereerd dat het 'wij' tegen 'zij' afgezet werd in het politieke debat. Wij, de Nederlander waar normen en waarden aan toegeëigend worden, die overigens inherent zijn aan het Nederlanderschap, en zij, de immigranten die zich niet wil schikken aan de Nederlandse normen en waarden; de set van vaststaande kenmerken waarden waaraan zij dienen te voldoen. Deze liberale waarden die door Fortuyn als

¹⁹ Ibidem. P. 18.

²⁰ Ibidem. P. 30.

²¹ Ibidem. P. 33.

²² Ibidem. P. 34.

²³ Ibidem. 9.

essentieel werden gezien voor de Nederlandse samenleving werden eerder door Bolkenstein al benoemd.

Gebeurtenissen zoals de dood van Pim Fortuyn en Theo van Gogh en 9/11 zorgden ervoor dat de achterban van deze stroming snel groter werd. Nieuwe partijen zoals de PVV deden hun intrede en kaartte problematiek en oplossingen aan waar traditionele partijen geen weerwoord op hadden. Het discours rondom het immigratiebeleid veranderde en verschoof naar rechts. Ook linkse partijen waren, met het oog op het behouden van hun kiezers, genoodzaakt om te 'verrechten'. Het nationaal populisme kan beschouwd worden als uitvergroting van het huidige dominante discours. Anno 2012 worden strengere eisen van aanpassing gesteld en deze eisen worden gecommuniceerd in 'duidelijke' en 'harde' taal.²⁴ Niet alleen de inhoud van het debat is veranderd ook de stijl en toon. In het debat wat initieel over immigratie en asielbeleid ging heeft de nationale identiteit een centrale plek gekregen.

²⁴Ibidem. P.27.

2. Nationalisme en Identiteitspolitiek

Het verloop van het debat over immigratie heeft vooral het afgelopen decennium aangetoond dat het verlangen naar het behoud van een nationale identiteit kan leiden tot in- en uitsluiting van groepen. Ondanks dat de nationale identiteit een terugkomend onderwerp is in het debat blijft het vaak onduidelijk wat de Nederlandse identiteit nou precies is. Prinses Maxima gaf in 2007 aan, na zeven jaar in Nederland gewoond te hebben, de Nederlandse identiteit nog steeds niet gevonden te hebben. 'Er bestaat niet zoiets als 'de Nederlander''.²⁵ De uitspraak van de prinses maakte veel reacties los en had zelfs een Kamerdebat tot gevolg.²⁶ Hoewel deze uitspraak flink wat opschudding opwekte was het ook na het Kamerdebat nog steeds niet duidelijk wat de Nederlandse identiteit precies omvatte. In 2007 werd er een canoncommissie ingeroepen om de Nederlandse identiteit te herdefiniëren. Zij concludeerden dat er geen eenduidige definitie gegeven kan worden van 'de Nederlandse identiteit'. Stelling was dat er geen definitie van de Nederlandse identiteit geformuleerd kan worden zonder van bepaalde voorkeuren uit te gaan en dat de nationale identiteit iets is wat continu verandert in de tijd.²⁷

2.1 De totstandkoming van een identiteit

Dat een identiteit altijd aan verandering onderworpen is komt omdat het een reflexief proces betreft.²⁸ In dit reflexieve proces van de totstandkoming van een identiteit speelt cultuur een aanzienlijke rol. Cultuur zorgt voor de productie en uitwisseling van betekenissen tussen leden van een gemeenschap.²⁹ Stuart Hall stelt in zijn boek *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* dat deze uitwisseling plaats vindt in een systeem van representaties. De kern van cultuur is volgens Hall 'gedeelde betekenissen'.³⁰ Taal is hier het medium waardoor we dingen begrijpen en waarmee betekenissen geproduceerd en uitgewisseld

²⁵ 2007. Maxima: Nederlandse identiteit nog niet *NRC*. Geraadpleegd op 1/04/12
http://vorige.nrc.nl/binnenland/article1846825.ece/Maxima_Nederlandse_identiteit_nog_niet_ont_dekt.

²⁶ Nederlandse identiteit en multireligieuze samenleving. *Mens en Samenleving*. Geraadpleegd op 1/04/12
<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/9713-nederlandse-identiteit-en-multireligieuze-samenleving.html>.

²⁷ Ibidem

²⁸ Thompson, J.B. 1995. *Self and experience in a mediated world: the media and modernity: a social theory of the media*. Stanford: Standord University Press. P.207

²⁹ Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Londen: Sage Publications Ltd. P. 2.

³⁰ Ibidem. P. 2

worden.³¹ De betekenissen die verzameld worden wanneer er interactie tussen mensen plaatsvindt zorgen voor een consensus van betekenissen.³² Het systeem van representaties heeft zo als gevolg dat de mens een idee krijgt over wie hij of zij is en op welke manier hij of zij verbonden is met anderen en de wereld.³³ Doordat een identiteit tot stand komt door de productie van betekenissen kan het verschil tussen betekenissen als cruciaal worden beschouwd. Een identiteit krijgt enkel constructie in relatie tot andere identiteiten wat de vorming van de identiteit tot een dialectisch proces maakt.

2.2 Macht en de media

Op welke manier staat dit in relatie tot de constructie van de nationale identiteit? Socioloog Rob van Ginkel stelt dat het debat over de Nederlandse identiteit sterk beïnvloed wordt door politiek-economische, geografische en sociaal-culturele factoren en ontwikkelingen. De nationale identiteit kan dan ook in deze context worden geplaatst.³⁴ Marcel Broersma en Joop W. Koopmans noemen de constructie van gemeenschappen ook wel identiteitspolitiek. 'Politieke partijen, naties of regionale bewegingen proberen mensen die elkaar niet persoonlijk kennen te laten marcheren onder hetzelfde vaandel'.³⁵

Ook van Ginkel ziet deze natievorming als een poging tot integratie en standaardisatie: 'een proces van ontwikkeling en verbreiding van een dominant wordende en homogeniserende nationale cultuur en van vorming van loyaliteiten aan een nationale gemeenschap, die al dan niet geïdentificeerd wordt met een bestaande staat.'³⁶ Politieke partijen proberen burgers die elkaar niet persoonlijk kennen onder een gemeenschappelijke noemer samen te brengen. Op deze manier ontstaan er machtsblokken en kunnen er maatschappelijke veranderingen worden ingezet.³⁷ In dit proces kunnen bindingen met lokale, regionale en religieuze gemeenschappen, etnische groeperingen of maatschappelijke standen dan ook verzwakken. Ook hier kan de constructie van identiteit als een dialectisch proces beschouwd worden. Door inzichten te verwerven in het discours van 'de ander'

³¹ Ibidem. P. 2.

³² Ibidem. P. 1.

³³ Ibidem. P. 3.

³⁴ Van Ginkel, Rob. 1999. *Op zoek naar eigenheid. Denkbeelden en discussies over cultuur en identiteit in Nederland*. Meppel: Sdu uitgevers. P. 4.

³⁵ Broersma, Marcel en Joop W. Koopmans. 2010. *Identiteitspolitiek: Media en de constructie van gemeenschapsgevoel*. Hilversum: Uitgeverij Verloren. P. 7-186.

³⁶ Rob van Ginkel, 5.

³⁷ Marcel Broersma en Joop W. Koopmans. P. 7.

krijgt het inzicht in de natiestaat verdieping.³⁸ Met als gevolg dat het dan gaat om de imaginaire 'wij' tegen de symbolische 'zij'.

Dit laatstgenoemde vindt haar basis in het theoretisch concept over natievorming en nationalisme van Anderson zoals hij dat in zijn boek *Imagined Communities: reflections on the Origin and spread of Nationalism* beschrijft. Anders dan Stuart Hall stelt Anderson dat naties ook gecreëerd kunnen worden op afstand met behulp van de media. Hij stelt dat de natie een verbeelde gemeenschap is. Een gemeenschap die tot stand komt in de gedachten van mensen die elkaar niet kennen maar zich sterk met elkaar verbonden voelen.³⁹ De gemeenschap baseert zich niet op interactie op persoonlijk niveau maar op een mentaal plaatje van affiniteit voor de gemeenschap en de drang om hier bij te horen. De burgers ervaren in deze zin 'a deep horizontal comradeship'⁴⁰ en zijn zelfs bereid om voor de natie te sterven. Om aan te duiden wie of wat de gemeenschap is, is het noodzakelijk om deze af te zetten tegen een ander. Het verdiepen in 'de ander' zorgt, zoals eerder gezegd, voor betere inzichten in de eigen natiestaat. Automatisch wordt nationalisme zo een proces van in- en uitsluiting zoals van Ginkel dit beschreef.⁴¹ Dit proces van in- en uitsluiting binnen een natie bepaald het politiek handelen en de culturele identiteit van de mensen.

Anderson stelt dat naties gecreëerd worden door de elite. Op basis van een gedeelde geschiedenis, taal en cultuur genereren zij een achterban en wordt er een gemeenschap geconstrueerd.⁴² Een dergelijke gemeenschap kan volgens Anderson alleen tot stand komen door de aanwezigheid van de media. Een medium kan de verbeelde gemeenschap representeren en heeft een grote reikwijdte.⁴³ Verder stelt Anderson dat er sinds de zeventiende eeuw media zoals boeken en kranten in een 'landstaal' gedrukt worden. Een taal die voor iedereen begrijpelijk is. Ook stelt hij dat de media verbeelde gemeenschappen creëren door te generaliseren en individuen te benaderen als 'het publiek'. Op deze manier zorgen de media voor de totstandkoming van een nationale publieke sfeer. Media spelen dus vooral op het gebied van taal een belangrijke rol. Ze zorgen ervoor dat er een gevoel van

³⁸ Ibidem. P. 15.

³⁹ Anderson, Benedict. 1991. *Imagined communities: Reflections on the Origin and spread of Nationalism*. New York: Verso. P. 38.

⁴⁰ Ibidem. P. 7.

⁴¹ Ibidem. P. 23.

⁴² Ibidem. P.38.

⁴³ Marcel Broersma en Joop W. Koopmans. P. 13.

gemeenschap kan ontstaan.⁴⁴ Zij kunnen grote groepen mensen bereiken en mobiliseren. Via de media wordt zo een groepsidentiteit gevormd en in stand gehouden.⁴⁵ Op deze manier wordt er identiteitspolitiek bedreven die gericht is op het verwerven van macht. De constructie van identiteiten kunnen daarom gezien worden als machtsprocessen.

Anderson stelt zo dat de media door de politiek wordt ingezet als instrument. Enerzijds wordt een natie inderdaad gecreëerd door de politiek. Pim Fortuyn en Geert Wilders hebben een sterke invloed uitgeoefend op hoe wij in Nederland denken over de multiculturele samenleving. Anderzijds kan er niet gesteld worden dat er sprake is van een eenzijdige relatie tussen politici en de media waarin de media de politici klakkeloos overnemen. Het volgende hoofdstuk toont aan dat de media zelf ook een steeds grotere invloed uitoefenen op zowel het denken en handelen van burgers als politici en ook wel degelijk als actor kunnen fungeren.

⁴⁴ Benedict Anderson. P. 44-45.

⁴⁵ Ibidem. P. 14.

3. Een transformerend medialandschap

Het debat over Mauro werd niet alleen gevoerd op het politieke forum ook in het publieke domein was het een *hot topic*. De burger werd via zowel de traditionele media als nieuwe media geïnformeerd en verleid om deel te nemen aan het debat. Ook politici schroomden niet om *social media* in te zetten als instrument om zich uit te spreken over de kwestie. Talloze *tweets* en *Facebook* berichten werden er verstuurd vanuit Den Haag. Zo tweette Femke Halsema in reactie op het beleid van minister Leers het volgende bericht: 'Mauro heeft altijd geweten dat hij geen status had'# Leers. Wat kan een 11 of 14 jarige jongen eigenlijk met die wetenschap?'⁴⁶

De aanwezigheid van nieuwe media in het debat lijkt de relatie tussen media, burger en politici te veranderen, wat zich vooral uit in een hogere mate van interactie.⁴⁷ Deze nieuwe technologische ontwikkelingen in het medialandschap hebben geleid tot de 'democratisering van het nieuws'.⁴⁸ Vrijwel iedereen kan nieuws maken, dit op het internet plaatsen en een groot publiek bereiken. De vroegere nieuwsconsument is een nieuwsproducent geworden. Traditionele media hebben geen monopolie meer op het nieuws en zijn gedwongen om te zoeken naar nieuwe vormen om het publiek aan zich te binden. Deze nieuwe vormen kunnen bijna niet anders dan een weerslag hebben op de manier waarop er journalistiek bedreven wordt. Inzicht krijgen in deze nieuwe overlevingsstrategieën van de traditionele media zal bij het interpreteren van de kritische discoursanalyse een context bieden waarbinnen we de resultaten kunnen begrijpen.

3.1 Van een zuilenmaatschappij naar een netwerkmaatschappij

De komst van de nieuwe media is niet de eerste ontwikkeling die de relatie tussen media, burger en politici ingrijpend veranderden. Tijdens de ontzuiling, die van start ging in de jaren vijftig van de vorige eeuw kreeg de media een steeds meer invloedrijke rol in de communicatie tussen de burger en politici. Burgers hadden geen vaststaande traditionele identiteit meer maar de vrijheid om hier zelf keuzes in te maken. De zuilenmaatschappij veranderde in een netwerkmaatschappij.⁴⁹ Voor het medialandschap betekende dit dat commerciële zenders hun opmars

⁴⁶Geraadpleegd op 2/04/12

<http://twitter.com/#!/FemkeHalsema/statuses/129583331556868096>.

⁴⁷ Engelsdorp Gastelaars, van Hugo. 2006. De media en hun verantwoordelijkheid: het rapport 'Medialogica' van de RMO. *Villa Media*. Geraadpleegd op 2/04/12

<http://www.villamedia.nl/journalist/n/kwaliteit/medialogica.shtml>.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

maakten in een medialandschap waarin voorheen de verzuilde omroepen de lakens uitdeelden. Kranten werden minder uniform: er was ruimte voor meer verschillende meningen. Voor de politiek betekende de ontzuiling dat er meer verschillende partijen kwamen en ze de kans kregen om een grotere groep mensen aan te spreken en deze via verschillende media te benaderen. In de netwerkmaatschappij die Nederland nu was deed de burger vaker een beroep op de media om zich te informeren over deze nieuwe keuzes. Dit had als gevolg dat de media ook meer invloed konden uitoefenen.⁵⁰

3.2 Medialogica

Van een netwerkmaatschappij is Nederland inmiddels getransformeerd naar een informatiemaatschappij.⁵¹ Een samenleving waarin nieuws overal en door iedereen geproduceerd wordt, met als gevolg dat de media zich begeven in een concurrerend medialandschap en waar een medium commercieel ingesteld is.⁵² In het rapport Medialogica van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling schreef Hugo van Engelsdorp Gastelaars hierover:

'De media fungeren als "decorbouwers" voor het politieke en publieke landschap. Het debat wordt bepaald door de mogelijkheden en begrenzingen die de media stellen, waarbij vooral de televisie belangrijk is. Zo ontstaat een soort logica waaraan de actoren in het publieke debat zijn gebonden: de medialogica.'⁵³

Het gevolg van deze concurrerende markt is dat traditionele media steeds meer hun best moeten doen om het nieuws net zo snel te brengen als nieuwe media om de interesse van het publiek te wekken en te behouden. Zo hebben autoriteiten zoals *De Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Het Parool* allemaal digitale kranten, *apps* en zijn ze actief op *social media*. Deze ontwikkeling zien we ook bij actualiteitenprogramma's zoals PAUW EN WITTEMAN of DE WERELD DRAAIT DOOR. Zij werken met filmische technieken, korte *items* en de rol van presentator als autoriteit wordt steeds informeler. Ander gevolg is de wijze waarop men het begrip nieuwswaarde definieert. Een onderwerp heeft pas nieuwswaarde als het in bepaalde mate 'entertainend' is.⁵⁴ Politiek nieuws krijgt op deze manier de functie

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Boogert, W. 1999. Het effect van contextverschaffing bij het lezen van online kranten: het bereiken van tekstbegrip en leesdoel. *Zeelandnet*. Geraadpleegd op 3/04/12
<http://people.zeelandnet.nl/hboogert/scriptie/hoofdstuk2.html>.

⁵² Engelsdorp Gastelaars, van Hugo. 2006. De media en hun verantwoordelijkheid: het rapport 'Medialogica' van de RMO. *Villa Media*. Geraadpleegd op 2/04/12
<http://www.villamedia.nl/journalist/n/kwaliteit/medialogica.shtml>.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

van een theater. De kijker wil vermaakt worden. De grens tussen entertainment en journalistiek wordt in actualiteitenprogramma's hierdoor steeds vager maar dit zijn wel de programma's waardoor de burger zich laat informeren over het politieke nieuws. Actualiteitenprogramma's hebben sterke concurrentie van entertainmentprogramma's en overige nieuwsbronnen en proberen zich steeds meer te schikken naar de wens van de kijker. Ingewikkeld nieuws wordt gereduceerd naar nieuwswaardige items door het nieuws in *frames*⁵⁵ te presenteren, opinies verder uit te werken, nieuws te personaliseren en *hypes* te creëren. De gewone burger wordt om zijn mening gevraagd, interpretatieve verslaggeving wordt niet meer geschuwd en schandalen worden uitvergroot. Actualiteitenprogramma's zijn sneller en informeler en dit alles met een dosis drama. De media hebben een sterk bepalende invloed op de vorm, richting en inhoud van het politieke en publieke debat. Belangen van politici en programmamakers lopen in het hedendaagse medialandschap door elkaar. Beide hebben het bereiken van veel mensen als hoofddoel in plaats van het overbrengen van inhoud. Zowel politici als programmamakers trachten beide het frame te bepalen waarin het nieuws gepresenteerd wordt.⁵⁶ Keerpunt is dat de bovenstaande trends een vertekend beeld van de realiteit bij de burger ten gevolge kunnen hebben.⁵⁷

⁵⁵ Niemandsverdriet, Thijs. 2011. De dictatuur van het denkraam. *Vrij Nederland*. Geraadpleegd op 03/04/12.

<http://www.vn.nl/Archief/Politiek/Artikel-Politiek/De-dictatuur-van-het-denkraam.html>

⁵⁶ Engelsdorp Gastelaars, van Hugo. 2006. De media en hun verantwoordelijkheid: het rapport 'Medialogica' van de RMO. *Villa Media*. Geraadpleegd op 3/04/12

<http://www.villamedia.nl/journalist/n/kwaliteit/medialogica.shtml>.

⁵⁷ Ibidem.

4. Kritische discoursanalyse

Een manier om inzicht te krijgen in de werking van de media en de ideologieën die zij uitdragen is door middel van het uitvoeren van een discoursanalyse. De term discours verwijst naar het idee dat taal gestructureerd is volgens bepaalde patronen die mensen volgen wanneer ze participeren in verschillende sociale domeinen.⁵⁸ Een meer specifieke definitie van discours geeft Jørgenson in zijn boek *Discourse Analysis as Theory and Method*.

'A particular way of talking about and understanding the world (or an aspect of the world).'⁵⁹

In een discoursanalyse worden alle audiovisuele of tekstuele media over een onderwerp geanalyseerd om na te gaan of er consistentie gevonden kan worden in de manier waarop er over een onderwerp gesproken wordt.⁶⁰ Mensen, gebeurtenissen, problemen en oplossingen worden gecategoriseerd in het spreken over een dergelijk onderwerp. Er is sprake van een dominant discours wanneer een bepaald discours als overheersend beschouwd wordt. Problemen en oplossingen worden binnen een dominant discours continu op dezelfde wijze gedefinieerd.⁶¹ Door deze herhaling en alomtegenwoordige aanwezigheid gaat een dominant discours steeds meer het denken van het publiek bepalen. Zenders van een dominant discours bepalen welke onderwerpen onderdeel uitmaken van de discussie en welke niet. Voor het genereren van steun of macht probeert de politiek dominantie in een discussie te krijgen. Het gevolg hiervan is dat het publiek in dezelfde termen over het onderwerp gaat spreken. Het dominante discours overheerst hierdoor steeds meer. De media, die door de politiek als instrument worden gebruikt om hun boodschap over te brengen en deze dominante positie te bemachtigen, spelen hier een belangrijke rol in. Zij geven verschillende partijen een stem en representeren zo verschillende discourses. Echter fungeren de media ook als filter en bepalen zij ook wie wel en geen stem krijgt. Door dit proces worden machtsverhoudingen gecreëerd en voert er uiteindelijk een discours de boventoon.

4.1 De kritische discoursanalyse van Fairclough

Er zijn verschillende perspectieven van waaruit een discoursanalyse uitgevoerd kan worden. In dit onderzoek richt ik me tot de benadering van Norman Fairclough.

⁵⁸ L. Philips en M. Jørgensen. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method* Londen: Sage. P.1.

⁵⁹ Ibidem. P.1.

⁶⁰ Sleegers, Fleur. 2007. *In debat over Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press. P.10.

⁶¹ Ibidem. P.11.

Deze functionalistische benadering vindt haar basis in het sociaal constructivisme en heeft als uitgangspunt dat de wijze waarop wij met elkaar communiceren manier geen neutrale reflectie van de wereld, identiteiten en sociale relaties is maar juist een actieve rol heeft in het veranderen en creëren van onze sociale wereld.⁶² Discursieve praktijken zijn zo een essentiële vorm van de sociale praktijk. Samen met sociale identiteiten en sociale relaties leveren discursieve praktijken een bijdrage aan de constructie van de sociale wereld. Sociale en culturele reproductie vindt plaats door middel van deze discursieve praktijken. En middels sociale en culturele reproductie wordt er structuur gegeven aan de wereld en hoe wij deze beleven. Het sociale aspect van taal speelt hierin een centrale rol en in de analyse ligt dan ook de focus op hetgeen wat mensen doen met taal. Een discours kan dus beschouwd worden als een sociale actie die constructie geeft aan onze kennis, identiteit en sociale relaties maar deze ook kunnen veranderen door hierop te reflecteren. Daarnaast zijn discursieve praktijken altijd onderworpen aan machtsrelaties en ingebed in een sociale en historische setting. Middels een kritische discoursanalyse kan er gekeken worden naar het verband tussen taalgebruik en sociale interactie. Fairclough legt de focus op de machtsverhoudingen binnen deze structuren. Middels een analyse kan er volgens hem een herverdeling van machtsstructuren plaatsvinden. 'De kritische discoursanalyse is kritisch in de zin dat het als doel heeft de rol van discursieve praktijken binnen de sociale wereld bloot te leggen, samen met de sociale relaties die gepaard gaan met de ongelijke verdeling van macht.'⁶³ 'Daarnaast probeert de kritische discoursanalyse bij te dragen aan een meer gelijke machtsverdeling binnen het communicatieproces en de maatschappij in het algemeen.'⁶⁴

4.2 Fairclough's driedimensionale model

Een tekst kan volgens Fairclough gezien worden als een intertekstuele ketting. Een serie van teksten waarbij elke tekst een element van een andere tekst tot zich neemt. Iedere tekst komt voort uit oudere teksten en draagt zo bij aan de historische ontwikkeling maar ook aan verandering van een discours. Verandering kan tot stand komen door bestaande discoursen op een nieuwe manier te gebruiken. De mogelijkheden voor verandering zijn echter gelimiteerd door bestaande machtsrelaties, die de toegang bepalen voor verschillende actoren tot verschillende discoursen.

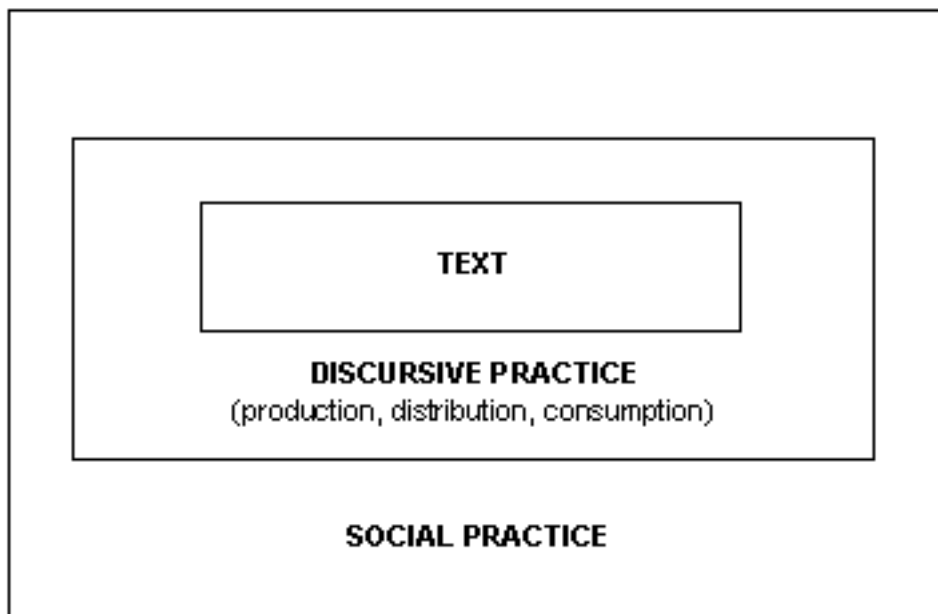
⁶² L. Philips en M. Jørgensen. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method* Londen: Sage. P.9.

⁶³ Ibidem. P. 63.

⁶⁴ Ibidem. P. 63.

Fairclough maakt in zijn benadering van de kritische discoursanalyse gebruik van een systematische methodiek en gaat uit van het idee dat er een relatie bestaat tussen tekst, sociale omstandigheden, ideologieën en machtsverhoudingen. Om deze relaties te onthullen is het niet genoeg om alleen te kijken naar taal maar dient er gebruik te worden gemaakt van een interdisciplinair benadering. Deze benadering laat zien op welke manier mensen actief de wereld construeren in dagelijkse praktijken. In het driedimensionale model wat Fairclough hanteert voor het uitvoeren van een discoursanalyse spelen de tekst, discursieve praktijken en sociale praktijken een belangrijke rol.

'CDA approaches discourse as a circular process in which social practices influence texts, via shaping the content and mode in which they are produced, and in our texts help influence society via shaping the viewpoints of those who read or otherwise consume them; the idea that newspapers are the product of specific people working in specific social circumstances and that, in turn, the news can have social effects are common sense assumptions.'⁶⁵

66

Met tekst doelt Fairclough op de linguïstische kenmerken van een tekst.⁶⁷ Er wordt hier gekeken op welke manier een discours op tekstueel niveau geactiveerd wordt. De analyses van woordkeuze, sfeer van het debat metaforen en onderwerpen die in een adem met de gebeurtenis genoemd worden staan hier centraal.

⁶⁵ Ibidem. P. 69.

⁶⁶ Ibidem. P.68.

⁶⁷ Ibidem. P. 57.

Bij de tweede dimensie gaat het om processen die in relatie staan tot het produceren en consumeren van de tekst.⁶⁸ Het gaat hier om het analyseren van de manier waarop auteurs van de tekst voortbouwen op al bestaande discoursen en genres bij het creëren van een tekst maar ook is het belangrijk wie de tekst geproduceerd heeft, wie deze leest en welke betekenis hier aan gegeven wordt. Maar ook welke onderwerpen weggelaten of extra benadrukt worden en of het debat binnen een groter geheel plaatsvindt.

De sociale praktijken die volgens Fairclough de tekst beïnvloeden dienen ook geanalyseerd te worden. De sociale praktijk krijgt vorm door de relatie tussen tekst en de discursieve praktijk. Hier wordt er aandacht besteed aan de context waarbinnen de gebeurtenis plaatsvindt: situationele context, institutionele praktijken waarbinnen de gebeurtenissen plaatsvinden en het grotere geheel van maatschappij en cultuur worden hier geanalyseerd.⁶⁹

⁶⁸ Ibidem.P. 58.

⁶⁹ Ibidem. P. 62.

5. Het debat over Mauro in een notendop

Op 28 juni 2011 staan er zo een honderd man op het plein in Den Haag. Familie, vrienden en klasgenoten hebben zich hier verzameld om actie te voeren voor Mauro, die kans loopt het land uitgezet te worden. Binnen wordt er door de kamerleden druk uitgeoefend op minister Leers. Een kamermeerderheid dringt aan om de mogelijkheden voor het verlenen van asiel nader te bestuderen. De toon van het debat blijft relatief licht. Evenals de toon van het protest: er wordt nog een voetbalwedstrijd gespeeld tussen Mauro, zijn vrienden en de kamerleden. Half september krijgt Mauro via de media te horen dat minister Leers heeft besloten hem geen asiel te verlenen. Coalitiepartijen CDA en VVD zijn hier op tegen evenals de oppositiepartijen met uitzondering van de SGP. Groen Links en PvdA lijken zich de zaak het meest aan te trekken van alle oppositiepartijen. Omdat hem het vuur aan de schenen wordt gelegd besluit Leers de mogelijkheden nog maar eens een keer te bekijken. Twee weken later geeft de PVV op vier oktober aan geen uitzondering te willen maken voor Mauro. 'Mauro heeft zijn vertrekplicht genegeerd en zijn advocaat heeft gelogen. Dat belonen wij niet met een verblijfsvergunning.'⁷⁰ De VVD die eerder nog tegen uitzetting was sluit zich hier bij aan en beargumenteert dat zij zich aan de regels moeten houden en geen uitzonderingen kunnen of willen maken voor individuele gevallen.

Intussen heeft Mauro al twee keer aan tafel bij PAUW EN WITTEMAN gezeten, zochten de Jakhalzen van DE WERELD DRAAIT DOOR hem tweemaal op, zong Claudia de Breij in hetzelfde programma een protestlied voor Mauro en is de jonge Angolees een dagelijks terugkerend onderwerp in dagbladen en journaals.

In de avond van 25 oktober oppert Leers het voorstel om Mauro een studievizum aan te bieden. Hij moet wel terug naar Angola maar mag in Nederland zijn studie afmaken. De Tweede Kamer neemt hier geen genoegen mee en ook kinderrechtenorganisatie Defence for Children vindt deze oplossing niet afdoende. De ontevredenheid leidt tot een Tweede Kamer debat op 27 oktober waar Mauro en zijn pleegmoeder ook zelf bij aanwezig zijn. Nadat de CDA fractie terugkomt op haar eerdere standpunt en zich aansluit bij Leers wordt er besloten dat een studievizum de enige optie is. De oppositie is teleurgesteld evenals het publiek. De laatstgenoemde start de petitie 'Mauro Moet Blijven' op het internet. Binnen het

⁷⁰RTL Nieuws. 2011. Tijdlijn: alle feiten rond Mauro op een rij. *RTL Nieuws*. Geraadpleegd op 3/4/12
[http://www.rtl.nl/\(\(actueel/rtlnieuws/\)\)/components/actueel/rtlnieuws/2011/10_oktober/29/verrijkingsonderdelen/mauro-tijdlijn.xml](http://www.rtl.nl/((actueel/rtlnieuws/))/components/actueel/rtlnieuws/2011/10_oktober/29/verrijkingsonderdelen/mauro-tijdlijn.xml).

CDA heerst er verdeeldheid welke besproken wordt op, het kort daar op volgende, CDA congres.

5.1 Framing en her-framing van links

Opvallend aan het debat rondom de asielzaak van Mauro was dat de linkse oppositiepartijen waarvan de standpunten naar het rechtse spectrum waren verschoven vóór het geven van een verblijfsvergunning waren. Zij keren zich tegen de regels van de asielwet dat onder hun eigen beleid in Kok II tot stand is gekomen. Zo blijkt dat individuele zaken, zoals deze, zich bij uitstek lenen om terug te vallen in het traditionele gedachtegoed. Een sterk staaltje identiteitspolitiek zou het genoemd kunnen worden waarbij emotie als legitiem instrument wordt ingezet in het politieke debat om opvattingen over te brengen.⁷¹ Slachtoffer van deze identiteitspolitiek werd het CDA. Het was vrij simpel om de partij van het gezin, fatsoen, en barmhartigheid in deze zaak hypocrisie te verwijten. Het Christelijke frame van de partij schoot als een boemerang op hen terug en de oppositiepartijen kregen de kans om zich af te zetten tegen het CDA en zichzelf voor de media en het publiek opnieuw als partij te framen, terugkerend naar hun traditionele linkse waarden.

In de berichtgeving van de media viel op dat de focus met name lag op opinievorming. Uit de inhoudsanalyse van *Nieuwsmonitor* bleek dat ruim een kwart van het nieuws bestond uit opiniestukken van ofwel politici ofwel journalisten.⁷² Een vijfde deel van het nieuws werd gevormd door lezersbrieven.⁷³ Zowel de gang van zaken binnen de media als binnen het politieke debat zijn karakteriserend voor een medialandschap waarin politici en programmamakers het zelfde doel voor ogen hebben: het bereiken van een zo groot mogelijk publiek.

⁷¹ Niemandsverdriet, Thijs. 2011. De dictatuur van het denkraam. *Vrij Nederland*. Geraadpleegd op 11/01/12.

<http://www.vn.nl/Archief/Politiek/Artikel-Politiek/De-dictatuur-van-het-denkraam.html>

⁷² Ruigrok, Nel. 2011. Media-aandacht: Hulp of Hindernis? Onderzoek naar de media-berichtgeving over Mauro Manuel. *Nieuwsmonitor*. Geraadpleegd op 3/04/12

http://nieuwsmonitor.net/p/4/Methoden_van_onderzoek.

⁷³ Ibidem.

6. Verantwoording van het casusmateriaal

In de periode tussen 26 oktober en drie november 2011 zijn er, zoals eerder gezegd, meer dan 200 artikelen en televisie items verschenen die betrekking hadden tot de asielzaak. In dit onderzoek beperk ik mij tot een deel hiervan. Er is gekozen om twee uitzendingen van het actualiteitenprogramma PAUW EN WITTEMAN aan een analyse te onderwerpen. De keuze voor dit actualiteitenprogramma berust op het idee dat er in een dergelijk programma ruimte is voor debatvorming. Daarnaast is het een programma met aanzienlijke invloed omdat zij dagelijks rond een miljoen kijkers trekt.⁷⁴

Het eerste casusmateriaal vormt de uitzending van het actualiteitenprogramma PAUW EN WITTEMAN van de VARA van 26 oktober 2011. Mauro heeft zojuist te horen gekregen dat een studievizum de laatste optie is. De komende twee dagen zal er nog Tweedekamer debat en een CDA-congres plaatsvinden. Het CDA-congres staat in principe los van de asielzaak maar van het Tweedekamer debat, de volgende dag, verwacht men dat hieruit nog definitief uitsluitel over het al dan niet gedwongen vertrek van Mauro zal volgen. In deze uitzending reageren Mauro's pleegmoeder, Carla van Os woordvoester van Defence for Children op de steeds dichterbij komende uitzetting van Mauro. Ook oud-minister van het CDA Onno Ruding, CDA jongerenlid Arie Vis en SP Tweede Kamerlid Sharon Gesthuizen komen aan het woord. Oud minister Ruding wordt naar zijn mening gevraagd terwijl hij niet is uitgenodigd om over deze zaak te praten. Zelf geeft hij dit ook aan met de woorden: 'Ik weet er te weinig van'.⁷⁵ Wat hem er overigens niet van weerhoudt om uitgebreid deel te nemen aan het gesprek. In deze uitzending is het zo dat er iemand aan het woord komt waarvan men niet weet of hij over de juiste vakkennis of inhoudelijke betrokkenheid beschikt. Dit heeft zijn weerslag op de inhoud van het debat.

Het tweede casusmateriaal vormt de uitzending van het actualiteitenprogramma PAUW EN WITTEMAN van 28 oktober 2011. Deze uitzending viel op door de keuze van genodigden, de rol van de presentatoren en het moment van de uitzending: de dag voor het CDA-congres. Op deze dag, die in feite lost staat van de asielzaak, vestigen de genodigden in de uitzending nu hun laatste hoop. Zij verwachtten dat de asielzaak nog niet afgerond is en dat een terugkomst op het besluit van Leers niet is uitgesloten. Aan het woord komen Mauro en zijn pleegmoeder. Carla van Os

⁷⁴ 2011. Dagrappporten programma's. *Stichting Kijkonderzoek*. Geraadpleegd op 4/05/12 http://kijkonderzoek.nl/component/Itemid,45/option,com_kijkcijfers/file,dp-13-1-0-p

⁷⁵ Pauw en Witteman. 26 oktober 2011, min. 4.17.

van Defence for Children, Tofik Dibi van Groen Links, Hans Spekman van de PvdA, staatssecretaris Henk Bleker van het CDA en Bart Chabot die uitgenodigd is voor een ander item maar zich in het gesprek mengt en hier ook de ruimte voor krijgt. Opvallend is dat deze laatst genoemde eigenlijk niet aan tafel zit om deel te nemen aan het debat over Mauro. Er kan in principe niet verwacht worden dat hij over inhoudelijke kennis van de zaak beschikt. Des te opvallender is het dat hij geruim de tijd krijgt om zijn betoog te houden. Het feit dat hij niet betrokken is bij de zaak heeft invloed op de inhoud van zijn betoog en dus ook op de inhoud van het debat ook. Belangrijker dan feiten worden hier meningen en gevoelens.

7. Resultaten analyse

In dit hoofdstuk zal aan de hand van het driedimensionale model van Fairclough het casusmateriaal geanalyseerd worden. De afleveringen worden in opkomst van uitzenddatum behandeld.

7.1 PAUW EN WITTEMAN: 26 oktober 2011

7.1.1 Tekstuele dimensie

Tijdens de uitzending van 26 oktober 2011 wordt, door middel van de aankondiging, niet meteen duidelijk dat de asielzaak van Mauro onderwerp van gesprek zal zijn. Nadat de drie andere onderwerpen van die dag uitgebreid zijn geïntroduceerd meldt Pauw: 'We gaan nu over naar wat we toch maar het nieuws van vandaag noemen. Vandaag heeft Gerd Leers, de minister, besloten dat Mauro geen verblijfsvergunning krijgt.'⁷⁶ Deze aankondiging maakt duidelijk dat Mauro desondanks hij niet als eerste onderwerp genoemd werd hij door de presentator toch als het belangrijkste onderwerp beschouwd wordt. Meteen na de aankondiging wordt er overgegaan naar beelden uit het alledaagse leven van het Nederlandse gezin waar Mauro in is opgenomen. Mauro ondersteunt deze beelden met de woorden: 'Ik kan me niet voorstellen hoe het zou zijn om in Angola te wonen (...). Ik kan nu niet zeggen hoe mijn toekomst er uit gaat zien'.⁷⁷ Deze beelden ondersteund door de tekst maken van een algemene asielzaak een persoonlijke en emotionele kwestie. Dit wordt versterkt door het feit dat er na deze beelden direct wordt overgegaan op de moeder van Mauro die bij Pauw en Witteman aan tafel zit. Pauw vraagt hoe het gezin er onder is 'Nu het wel voorbij lijkt te zijn voor Mauro'⁷⁸ De woordkeuze van Pauw zorgt er voor dat het 'lot' van Mauro iets onbestembaars krijgt wat voor een extra dramatische lading zorgt.

Opvallend is dat er in het gesprek met Mauro's pleegmoeder naar de bekende weg wordt gevraagd, wetende dat Mauro, zijn ouders en Carla van Os, woordvoerster van Defence for Children, op het moment van deze uitzending al vier keer eerder in de studio zijn geïnterviewd. Vragen als: 'Welke plaats neemt Mauro in, in het gezin en hebben jullie nooit eerder actie ondernomen?'⁷⁹ worden gesteld. In eerste instantie kunnen deze vragen beschouwd worden als een weerspiegeling van de vragen die het publiek ook heeft. Maar omdat de vragen al vele malen zijn gesteld

⁷⁶ Pauw en Witteman. 26 oktober 2011, min. 3.09.

⁷⁷ Ibidem. min. 3.17

⁷⁸ Ibidem. min. 4.10.

⁷⁹ Ibidem. min. 4.59

kan er ook beredeneerd worden dat door deze herhaling en oprakeling van, ook voor de kijker, al bekende informatie dat het actualiteitenprogramma zelf in protest is en middels herhaling een punt wil overbrengen. Ook kan er vanuit het concept van een mediahype geredeneerd worden dat het actualiteitenprogramma het *hot topic* van dat moment gebruikt om nieuws te creëren en dezelfde punten blijft benadrukken die al eerder kijkerssuccessen hebben opgeleverd.

Het feit dat Anita en Carla van Os weer de gesprekspartners van Pauw en Witteman zijn, zoals dit ook het geval was op 22 september, 28 september en 18 oktober, laat ook zien dat de heren niet zo zeer op zoek zijn naar een inhoudelijk gesprek maar naar een gesprek wat draait om emoties en misschien wel sensatie.

Pauw speelt opeens advocaat van de duivel en vraagt zich af of 'het wel goed is om met zo een jongen te gaan slepen.'⁸⁰ Waarop Witteman repliceert: 'Zo een jongen is achttien.'⁸¹ Pauw vraagt zich toch nog af hoe het nou precies zit: 'Het ene moment is die volwassen en het andere moment is die zielig. Wat is het nou?'⁸² Anita, Mauro's pleegmoeder stelt: 'Mauro is niet volwassen het is een puber en ja, hij is zielig (...). Het gaat over een kind van vlees en bloed! Het gaat over een kind!'⁸³ De stemming aan tafel was al gematigd bedrukt maar slaat nu echt om door de emotie van pleegmoeder Anita. Het lijkt er op dat dit 'een tweetje' van Pauw en Witteman, wiens mening we als kijker na vier eerdere gesprekken over de asielzaak al kennen, bedoeld is om Anita deze emotionele reactie te ontlokken.

Gedurende het gesprek verschijnen op de achtergrond beelden van Mauro in het Nederlandse gezin afgewisseld met beelden van een kaart van Afrika en een, waarschijnlijk willekeurig, weeshuis in Afrika wat er armoedig uitziet. Ook hiermee wordt emotie als instrument ingezet om een punt duidelijk te maken.⁸⁴

Witteman sluit het gesprek af met de woorden: 'Het lot ligt, politiek gezien dan, toch in de handen van het CDA.'⁸⁵ Hier wordt er over iets vaags als 'het lot' gesproken een woord waar een onbestemde connotatie aanhangt. Daarnaast wordt het CDA neergezet als enige beslissende partij terwijl de kwestie zich binnen een veel groter geheel met meerdere beslissende partijen binnen een vaststaand beleid afspeelt.

⁸⁰ Ibidem. min. 12.35.

⁸¹ Ibidem. min. 12.38.

⁸² Ibidem. min. 12.46.

⁸³ Ibidem. min. 12.48.

⁸⁴ Ibidem. min. 12.39.

⁸⁵ Ibidem. min. 13.45.

Oud-minister Onno Ruding wil nog iets over de zaak zeggen ondanks dat de presentatoren het gesprek hebben afgesloten. 'Dit is uitvoering van bestaand beleid maar het is niet ineens een hele andere route die minister Leers inslaat.'⁸⁶ Voordat Ruding zijn vraag heeft kunnen formuleren, welke overigens tot Anita is gericht, onderbreekt Witteman hem lichtelijk geïriteerd: 'Je kunt op basis van barmhartigheid een uitzondering maken.'⁸⁷ Ruding spreekt onverstoord door. 'U zegt net zelf: 'Hij is niet de eerste die geen uitzondering wil maken.'⁸⁸ Nu wordt Ruding onderbroken door Pauw, die ook geagiteerd reageert: 'Hij zou de eerste kunnen zijn. Hij zou een uitzondering kunnen maken. Het woord barmhartigheid is volgens mij ook een CDA woord.'⁸⁹ Het Christelijke frame van het CDA wordt hier naar de partij teruggekaatst.

Het laatste woord is hiermee aan Pauw en Witteman die hier duidelijk een stelling in nemen en zich zichtbaar opwinden, wat zich uit in het verheffen van de stem en het niet uit laten praten van de voormalig minister. Door hun opwindingslaten de presentatoren zien dat zij het een belangrijke kwestie vinden. Deze opwindingslaten de presentatoren zien dat zij het een belangrijke kwestie vinden. Deze opwindingslaten de presentatoren zien dat zij het een belangrijke kwestie vinden. Deze opwindingslaten de presentatoren zien dat zij het een belangrijke kwestie vinden.

7.1.2 De discursieve praktijk

Het eerste gedeelte van het gesprek gaat enkel over de individuele zaak van Mauro. Terwijl de zaak zich in feite afspeelt binnen een groter geheel. Na negen minuten besluiten de heren om even 'buiten de tafel te gaan.'⁹⁰ Hier zitten Tweede Kamerlid Sharon Gesthuizen van de SP en CDJA-lid Arie Vis. Gesthuizen is te gast omdat zij diezelfde middag een besloten bijeenkomst heeft bijgewoond waar Gerd Leers en fractieleden van de verschillende partijen die bij de zaak betrokken zijn over de zaak hebben gesproken.⁹¹ Er wordt Gesthuizen gevraagd waarom het CDA opeens een draai heeft gemaakt in hun mening. Hoewel zij eerder tegen de uitzetting van Mauro waren hebben zij zich nu achter het besluit van minister Leers gevoegd. Gesthuizen antwoordt dat ze vraagtekens zet bij de eerlijkheid van sommigen ministers.⁹² 'Politici zeggen soms niet alles wat er feitelijk achter de

⁸⁶ Ibidem. min. 15.18.

⁸⁷ Ibidem. min. 15.35.

⁸⁸ Ibidem. min. 15.41.

⁸⁹ Ibidem. min. 15.52.

⁹⁰ Ibidem. min. 9.09.

⁹¹ Ibidem. min. 8.41.

⁹² Ibidem. min. 9.35.

schermen gebeurt.⁹³Witteman wil een concreter antwoord: 'Waarom denkt u dat het CDA een draai heeft gemaakt?'⁹⁴ 'Ik denk, nee ik weet dat ze heel weinig bewegingsruimte krijgen van hun coalitiepartner de VVD maar natuurlijk ook van hun gedoogpartner de PVV. Ik denk dat we op dit moment wel kunnen constateren dat er momenteel maar een minister van immigratie en asiel is: Geert Wilders.'⁹⁵Met deze verbreding van het onderwerp wordt er gezocht naar een nieuwe schuldige: de populistische PVV, wiens aanwezigheid in het kabinet, volgens linkse partijen zoals de SP, voor een ongewenste verrechtsing van het denken over immigratie zorgt.

Het betwisten van de eerlijkheid van sommigen ministers is vaag en suggestief. Er zou gesteld kunnen worden dat deze opmerking los staat van de zaak van Mauro maar in relatie gebracht kan worden met haar rol als oppositiepartij. Coalitiepartijen wil zij, uit eigen belang, in diskrediet brengen.

Ook het aankomende CDA-congres wordt besproken. Witteman kondigt het gesprek af met de woorden: 'Laten we naar de toekomst kijken en de toekomst begint morgen'.⁹⁶ Verwijzend naar het CDA-congres doet de presenterator net alsof het congres nog veel invloed kan uitoefenen op het besluit van Leers terwijl er in feite al besloten is dat Mauro geen verblijfsvergunning krijgt. Dat is immers hoe het item wordt aangekondigd door Pauw: 'Vandaag heeft Gerd Leers, de minister, besloten dat Mauro geen verblijfsvergunning krijgt'.⁹⁷Door deze afkondiging wordt het CDA als partij weer afgeschilderd als enige verantwoordelijke en dus als dader.

7.1.3. De sociaal-culturele praktijk

Hoofdpersonen in het gesprek zijn pleegmoeder Anita en Carla van Os van Defence for Children. De overige gespreksdeelnemers kunnen, op Ruding na, deskundige genoemd worden op het gebied van het huidige en voormalige asielbeleid. De politiek betrokkenen die aan het woord komen bekleden machtsposities waardoor ze door de kijker snel als geloofwaardig beschouwd zullen worden. Dit geldt ook voor de presentatoren. Het feit dat deze allen voor het verlenen van asiel zijn kan een vertekend beeld van de situatie schetsen voor de kijker.

⁹³ Ibidem. min. 9.40.

⁹⁴ Ibidem. min 9.43.

⁹⁵ Ibidem. min. 9.55.

⁹⁶ Ibidem. min. 16.12

⁹⁷ Ibidem. min. 3.09

Het gesprek kan niet zo zeer een debat genoemd worden omdat alle genodigden voor het verlenen van asiel aan Mauro zijn. Het is eerder een vraaggesprek waarin eerder genoemde feiten en meningen herhaald worden. Dat er voor een andere mening geen plaats is wordt duidelijk wanneer Onno Ruding zich, aan het eind van het interview, nu ongevraagd, in het gesprek mengt. Dit wordt meteen de kop ingedrukt door zowel Pauw als Witteman.

De zaak wordt op een persoonlijke en emotionele manier benadert. Dit heeft weerslag op de visie van de kijker. Er wordt door autoriteiten als de programmamakers en beleidsmakers een interpretatie aangereikt welke aantoont hoe de sociale relaties, identiteiten en realiteiten gezien moeten worden.

7.2 PAUW EN WITTEMAN: 28 oktober 2011

7.2.1 De tekstuele dimensie

De uitzending begint met Jeroen Pauw die de kijker welkom heet en de onderwerpen van die dag introduceert. Mauro wordt als eerste onderwerp genoemd. Dit suggereert dat dit het belangrijkste onderwerp van de uitzending is. Later blijkt ook uit de tijdslijn dat het onderwerp, in ieder geval wat tijd betreft, ook de meeste aandacht krijgt.⁹⁸ Jeroen Pauw en Paul Witteman hebben de rol van gastheer en interviewer en leiden het gesprek in die zin dat zij beslissen wie er aan het woord is, sprekers kunnen onderbreken en de vraagstelling bepalen. Nadat Pauw de andere gasten heeft geïntroduceerd onderstreept Witteman het, in zijn ogen, belang van het onderwerp Mauro. 'Nu over naar een van de belangrijkste kwesties van vandaag: Mauro'.⁹⁹ Doordat Witteman als autoriteit van het programma het belang van de kwestie onderstreept wordt dit voor de kijker ook een kwestie van belang. Het gesprek begint en Tofik Dibi noemt de zaak 'schrijnend tot de macht 1000' waar Hans Spekman hem bijvalt en zegt: 'U zet het mes op de strot van Mauro en u zaagt hem al half door'.¹⁰⁰ Door het gebruik van deze metaforen wordt er bij de kijker meteen een keten van gedachten in werking gezet en de slachtofferrol van Mauro wordt zo uitvergroet.

Witteman verzoekt Bleker om uit te leggen waarom het nog niet gelukt is om tot een besluit te komen. Bleker legt dit uit aan de hand van de wetgeving. In deze uitleg benoemt hij de betrokkenen als pleegmoeder en pleegouders in tegenstelling tot Pauw en Witteman die hen betitelen met de meer persoonlijke woorden: ouders

⁹⁸ Pauw en Witteman. oktober 2011, min. 0.01.

⁹⁹ Ibidem. min. 2.17.

¹⁰⁰ Ibidem. min. 4.10.

en vader en moeder. Verder houdt Bleker het zakelijk, noemt hij Mauro niet bij zijn naam maar is het 'een van de twintig gevallen die zich per week melden'.¹⁰¹ Pauw en Witteman onderbreken Blekers relaas meerdere keren. 'U doet net alsof de rechtsstaat in gevaar wordt gebracht door Mauro'.¹⁰² 'U weet om hoeveel gevallen het gaat? Dat zijn er minder dan 75'.¹⁰³ 'Als bewindspersoon kunt u uw hart niet meer laten spreken?!'¹⁰⁴ De sfeer aan tafel wordt opgewonden en stemmen worden verheft. Inmiddels lijkt de hele tafel een front tegen Bleker te vormen. Nadat Witteman nog nadrukkelijk zegt dat Mauro moet blijven geeft hij het woord aan Mauro. Hij mag van Witteman aan de staatssecretaris vragen waarom hij niet in Nederland mag blijven. Tijdens het antwoord van Bleker zien we Mauro en Bleker in een split screen.¹⁰⁵ Dit versterkt, evenals het feit dat Mauro een vraag mag stellen, het idee dat emoties gebruikt worden als instrument om een standpunt over te brengen. Hiermee lijkt het programma zich achter de partijen te scharen die vinden dat Mauro mag blijven. Mauro's pleegmoeder haakt in op het gesprek en ondertussen verschijnt er op het scherm een foto van het gezin wat in de lentezon zit.¹⁰⁶ Witteman richt zich tot Bleker en vraagt: 'Hoe kun je hier met droge ogen zitten?'¹⁰⁷ Jeroen Pauw valt hem bij: 'Het gaat hier over een jongen, een kind die hier met zijn moeder (...). Hoe kun je die zomaar terugsturen?'¹⁰⁸ In deze bemoeienis dragen Pauw en Witteman duidelijk hun persoonlijke mening over de zaak uit, welke emotioneel, en niet rationeel gegrond. Mauro wordt een kind genoemd wat indirect verwijst naar zijn hulpeloosheid en zijn slachtoffer rol vergroot.

Het gesprek bevindt zich in de afsluitende fase en Mauro mag van Pauw nog een keer benadrukken waarom hij wil blijven. Als Witteman wil overgaan op het volgende onderwerp vraagt Bart Chabot of hij hier nog een ding over mag vragen. Hij krijgt meteen het woord en hij richt zich tot Bleker. 'Jij bent van het CDA en de C staat voor christelijk. Je baseert je op het christelijke gedachtegoed en dat baseert zich op de bijbel (...)'.¹⁰⁹ De Christelijke achtergrond wordt hier ingezet om de 'onchristelijkheid' van Blekers actie te benadrukken. Vervolgens haalt Chabot een vers uit de bijbel aan waarmee hij Blekers ongelijk wil bewijzen. Tot slot vraagt

¹⁰¹ Ibidem. min. 6.10.

¹⁰² Ibidem. min. 7,00.

¹⁰³ Ibidem. min. 7.50.

¹⁰⁴ Ibidem. min. 8.29.

¹⁰⁵ Ibidem. min. 9.34.

¹⁰⁶ Ibidem. min. 10.34.

¹⁰⁷ Ibidem. min. 15.51.

¹⁰⁸ Ibidem. min. 16.00.

¹⁰⁹ Ibidem. min. 21.05.

hij nog aan Bleker wat Jezus er van gevonden zou hebben.¹¹⁰ Bleker antwoordt dat hij inderdaad walgt van zijn eigen woorden. Witteman raadt hem aan dit gevoel van walging vast te houden.¹¹¹ Het gesprek laait weer op en opwinding heerst aan de tafel. Witteman onderbreekt en sluit het onderwerp af met de woorden dat hij hoopt dat er nog een mogelijkheid is voor Mauro om te blijven hierna leidt hij het volgende onderwerp in.¹¹²

Mauro wordt door de genodigden, met uitzondering van Bleker, als slachtoffer neergezet. Er wordt door hen gebruik gemaakt van metaforen en emotie om de standpunten over te brengen welke allemaal emotioneel gegrond zijn. Machtsverhoudingen lijken oneerlijk verdeeld in het actualiteitenprogramma. Dit komt onder andere door de genodigden en achter welke standpunten zij staan, vrijwel iedereen is voor het verlenen van asiel op Bleker na, maar ook door de bemoeienissen van de presentatoren wiens mening niet onder stoelen of banken wordt gestoken.

De rol van Pauw en Witteman is die van overbrengers van het nieuws, ofwel zoals de kijker dit begrijpt, de waarheid. Dat zij, als autoriteiten van het programma, zich zo uitgesproken uitlaten over de zaak zal de kijker beïnvloeden evenals het feit dat Chabot zich tegen Bleker keert.

7.2.2 De discursieve praktijk

Het accent van het debat ligt vooral op de individuele zaak van Mauro. Wanneer Bleker het accent wil verschuiven naar het asielbeleid wordt hier niet dieper op in gegaan. Zijdelings verschuift de focus zich naar het CDA congres wat benoemd wordt als Mauro's laatste mogelijkheid om een verblijfsvergunning te krijgen. Ook stelt Witteman dat er op het congres besproken moet worden hoe het verder moet met het CDA wat volgens hem in het slop zit door de manier waarop de fractie de zaak heeft afgehandeld. Verder wordt er even aandacht gegeven aan de rol van de PVV als gedoogpartij in de besluitvorming rondom Mauro. Bleker: 'U suggereert dat dit besluit is genomen met het pistool van de PVV op de borst!'¹¹³

Deze onderwerpen komen kort aan bod maar de focus van het debat ligt op de individuele zaak van Mauro. Wanneer Bleker een breder beeld van de zaak probeert te schetsen wordt dit afgekapt 'maar we hebben het hier over Mauro'.¹¹⁴ In het

¹¹⁰ Ibidem. min. 22.44.

¹¹¹ Ibidem. min. 23.15.

¹¹² Ibidem. min. 24.26.

¹¹³ Ibidem. min. 13.18.

¹¹⁴ Ibidem. min. 9.10

gesprek vraagt men zich vooral af of Mauro niet te Nederlands is om nog in Angola te kunnen aarden, waarom Mauro niet geadopteerd kan worden door zijn pleegouders, wat zijn toekomst is in Angola waar hij de taal niet spreekt en geen familie heeft en hoe hij zich voelt wetende dat hij straks niet meer naar de voetbalclub kan en zijn vriendjes nooit meer zal zien. De personen die aan het woord komen worden genoemd bij functie en naam wat het belang van hun aanwezigheid duidelijk maakt en de sfeer gewichtiger. Het is een mix van experts en emotioneel betrokkenen met Mauro als middelpunt. Het feit dat de experts en Kamerleden aan tafel zitten om over de zaak te praten laat de urgentie van de situatie zien. Door Mauro en zijn pleegmoeder aanwezig te laten zijn krijgt de asielzaak een gezicht. Dit kan emoties bij de kijker te weeg brengen en een gevoel van de urgentie van het verlenen van asiel.

7.2.3 De sociaal-culturele praktijk

De onrust die er aan tafel heerst over het waarschijnlijke vertrek van Mauro is als sociaal fenomeen te begrijpen. Het proces van representatie en discours spelen een actieve rol in het creëren van de identiteiten van de dader (Bleker) en het slachtoffer (Mauro). De verontwaardiging aan tafel is een combinatie van de individuele asielzaak van Mauro en de sociale ideeën die wij in Nederland hebben als het om kinderen gaat. Zo mag je een kind niet zijn ouders ontnemen en is het een recht van een kind om op te groeien in een veilige omgeving. De standpunten van de genodigden en Pauw en Witteman hebben hun weerslag op de cultuur en relaties van de kijker. Door de aanwezigheid van Mauro zelf en zijn moeder wordt er op de emoties ingespeeld, die samen hangen met de gedragsregels in de maatschappij. Zo oefenen zij, door hun herkenbare en soevereine rollen, een bepaalde macht uit.

Pauw en Witteman nemen een actieve houding aan in het debat. Zij hebben een positie waarin ze snel geloofd worden en hierdoor een bepaalde machtspositie in de constructie van verhalen. Ze bieden een bepaalde interpretatie die aangeeft hoe de sociale relaties, identiteiten en realiteiten begrepen moeten worden. De interpretatie die zij bieden hangt sterk samen met de omroep waaronder PAUW EN WITTEMAN uitgezonden wordt, de VARA. Hoewel de VARA geen formele banden meer onderhoudt met politieke partijen is het van oorsprong een omroep die onder de socialistische en sociaal democratische zuil viel. Tijdens de verzuiling onderhield de VARA nauwe banden met de PvdA en de SDAP: sociaal democratische arbeiders

partij.¹¹⁵ De VARA lijkt zich nog steeds te laten inspireren door het gedachtegoed van deze partijen en als stem van links te fungeren. In het debat gevoerd in de uitzending lijkt dit door te werken. Pauw en Witteman keren zich beide tegen het huidige asielbeleid en zo ook tegen de populistische toon van het algemene debat gevoerd in de samenleving.

¹¹⁵ 2011. VARA geschiedenis digitaal. VARA. Geraadpleegd op 21/06/12.
<http://over.vara.nl/Geschiedenis.9341.0.html>

8. Conclusie

Hoe komen groepen en identiteiten tot stand in het debat en welke rol spelen de media hierin. Dat is de centrale vraag die in dit onderzoek gesteld is. Het model van Fairclough fungeert als analytisch kader voor een kritische discoursanalyse en in dit slothoofdstuk zal beschreven worden welke rol de media vervulden in het debat: waren zij een instrument of waren zij een actor?

In het ,over het algemeen verrechtste, debat over integratie en immigratie van de afgelopen jaren was de asielzaak van Mauro voor de linkse oppositie een mooi middel om zichzelf opnieuw te positioneren. Een willekeurige asielzoeker geven zij een gezicht en zetten zij neer als slachtoffer van het beleid. Deze individuele zaak werd symbolisch ingezet en was het instrument om hun achterban te vergroten of genereren door op basis van gedeelde opvattingen, normen en waarden een gevoel van gemeenschap te creëren. Dit gebeurde onder andere door zich sterk en af te zetten tegen de beslissende coalitiepartijen en door standpunten uit te drukken in metaforen en emoties zodat ze beeldend werden voor het publiek. Door het benoemen van de morele bezwaren van het uitzetten van Mauro worden de normen en waarden die het publiek zichzelf wil toekennen aangesproken. De media die deze partijen een stem geven fungeren als instrument van deze partijen die uiteindelijk als doel hadden om meer macht te verwerven.

Echter fungeerden de media niet alleen als instrument maar ook als filter en actor zoals blijkt uit de uitzendingen van PAUW EN WITTEMAN. De machtspositie van het actualiteitenprogramma werd hier gebruikt om het discours van de linkse partijen te representeren of dit discours in ieder geval meer te benadrukken. Dat in twee uitzendingen Bleker als enig rechts geluid, of tegenstander van het verlenen van asiel ook een stem kreeg wil niet zeggen dat aanwezigheid van dit discours gelijk stond aan het andere. Er kan zelfs geargumenteed worden dat Bleker alleen een stem kreeg om het discours van de tegenpartij extra kracht bij te zetten.

Eerder was al gezegd dat de manier waarop taal gebruikt wordt niet als neutraal beschouwd kan worden maar een actieve en vormende functie kan hebben als het gaat om de constructie van sociale identiteiten en realiteiten. Deze werking van taal komt naar voren in de uitzending van 28 oktober van PAUW EN WITTEMAN. Hier wordt Mauro's identiteit van slachtoffer continu geconstrueerd middels taal. Door het gebruik van metaforen, in te gaan op emotionele en persoonlijke zaken en het aansluiten bij de standpunten van een van de groepen die aan tafel zit wordt het

publiek gestuurd in de vorming van ideeën. Ook werkt de bewuste keuze van de programmamakers om Mauro en zijn moeder als gasten te selecteren mee aan het uitdragen van een bepaald discours. Deze keuze zal zeker te maken hebben met het feit dat programmamakers als voornaamste doel hebben om kijkers te trekken en aan zich te binden. In het huidige medialandschap lijkt dit alleen mogelijk door het toevoegen van een hoog entertainend gehalte.

Al de bovenstaande aspecten zorgen ervoor dat bepaalde elementen uit de heersende discours worden uitvergroot. De uitzendingen van PAUW EN WITTEMAN reproduceren zo betekenissen maar geven hen ook extra kracht. De informatie van de uitzending zal door het publiek al gauw als waarheid worden beschouwd wat een grote invloed zal hebben op de constructie van hun sociale realiteit.

Bibliografie

Aalberts, Christiaan. 2006. *Aantrekkelijke politiek?* Amsterdam: Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen.

Anderson, Benedict. 1991. *Imagined communities: Reflections on the Origin and spread of Nationalism*. New York: Verso.

Boogert, W. 1999. Het effect van contextverschaffing bij het lezen van online kranten: het bereiken van tekstbegrip en leesdoel. *Zeelandnet*.
<http://people.zeelandnet.nl/hboogert/scriptie/hoofdstuk2.html>.

Broersma, Marcel. 2010. *Identiteitspolitiek: media en de constructie van gemeenschapsgevoel*. Hilversum: Uitgeverij Verloren.

Castells, Manuel. 2004. *The Power of Identity*. UK: Blackwell Publishing

Engelsdorp Gastelaars, van Hugo. 2006. De media en hun verantwoordelijkheid: het rapport 'Medialogica' van de RMO. *Villa Media*.
<http://www.villamedia.nl/journalist/n/kwaliteit/medialogica.shtml>.

Van Ginkel, Rob. 1999. *Op zoek naar eigenheid. Denkbeelden en discussies over cultuur en identiteit in Nederland*. Meppel: Sdu uitgevers.

Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Londen: Sage Publications Ltd.

Kolk, van der Thomas. 2011. De zaak-Mauro, het nieuwste hoofdpijndossier van Leers. *Volkskrant*.
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/2991940/2011/10/26/De-zaak-Mauro-het-nieuwste-hoofdpijndossier-van-Leers.dhtml>

Sleegers, Fleur. 2007. *In debat over Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Niemandsverdriet, Thijs. 2011. De dictatuur van het denkraam. *Vrij Nederland*.
<http://www.vn.nl/Archief/Politiek/Artikel-Politiek/De-dictatuur-van-het-denkraam.html>

Pauw en Witteman. Press. Pauw en Witteman. Nederland 1, VARA, 26 oktober 2011.

Pauw en Witteman. Press. Pauw en Witteman. Nederland 1, VARA, 28 oktober 2011.

Philips, L en M. Jørgensen. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method* Londen: Sage.

Redactie. 2007. Maxima: Nederlandse identiteit nog niet ontdekt. *NRC*.
http://vorige.nrc.nl/binnenland/article1846825.ece/Maxima_Nederlandse_identiteit_nog_niet_ontdekt.

Ruigrok, Nel. 2011. Media-aandacht: Hulp of Hindernis? Onderzoek naar de media-berichtgeving over Mauro Manuel. *Nieuwsmonitor*.
http://nieuwsmonitor.net/p/4/Methoden_van_onderzoek

Thompson, J.B. 1995. *Self and experience in a mediated world The media and modernity: A social theory of the media*. Stanford: Standord University Press

Vasterman, Peter. 2004. *Mediahype*. Amsterdam: Askant.

Wodak, Ruth en Michael Meyer. 2009. *Methods of critical discourse analysis*. Londen: Sage Publications Lt.

2011. VARA geschiedenis digitaal. *VARA*.
<http://over.vara.nl/Geschiedenis.9341.0.html>

Nederlandse identiteit en multireligieuze samenleving. *Mens en Samenleving*.
<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/9713-nederlandse-identiteit-en-multireligieuze-samenleving.html>.

2011. SKO. Dagrappporten programma's. *Stichting Kijkonderzoek*.
http://kijkonderzoek.nl/component/Itemid,45/option,com_kijkcijfers/file,dp-13-1-0-p

Twitter
<http://twitter.com/#!/FemkeHalsema/statuses/129583331556868096>.